

Náučný chodník Národná prírodná rezervácia Devínska Kobyla

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Bratislava IV
Geomorfologická jednotka:	Malé Karpaty
Geologická jednotka:	jadrové pohorie
Chránené územia:	Chránená krajinná oblasť Malé Karpaty a národná prírodná rezervácia Devínska Kobyla
Prístup:	Bratislava-Devín, zastávka MHD Svätopluk a ďalej pešo asi 0,6 km po modrej turistickej značke k začiatku chodníka
Východisko:	Bratislava-Devín, Hadia cesta
Trasa:	Bratislava-Devín, pod Devínskou Kobylou - Rovnica - Lipové - Bratislava-Devínska Nová Ves, Sandberg
Dĺžka, prevýšenie:	4 km, prevýšenie 170 m
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	5
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník vedie po modrej a neskôr žltej turistickej značke.

Rok otvorenia: 1988, 2001 obnova, 2015 doplnenie iným projektom

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave.

Textový sprievodca: Sprievodca náučným chodníkom NPR Devínska Kobyla (3. vydanie 1995)

Kontakt: ŠOP SR, Správa Chránenej krajiny Malé Karpaty, Pažitná 84, 917 01 Trnava, tel. 033 / 5536 615

Poznámky: (1) Trasa náučného chodníka prechádza chráneným územím s najvyšším - piatym - stupňom ochrany prírody a krajiny, preto nie je dovolené pohybovať sa mimo vyznačených chodníkov. (2) Na trase náučného chodníka je viacero ďalších informačných tabúl a tabuliek neskoršieho pôvodu a iného vzhľadu.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Bratislava-Devín. Jedna z najmenších mestských častí Bratislavy v jej západnej časti na sútoku riek Morava a Dunaj (ktoré tu tvoria štátnu hranicu s Rakúskom) v najjužnejšom cípe Malých Karpát a rovnomenný hrad v nej. Hrad má jednu z najbohatších a najdlhších histórií zo všetkých hradov na Slovensku. Stopy osídlenia na hradnom vrchu (190 m n. m.) už od 5. tisícročia pr. Kr. Sídliisko tu mali Kelti, v 1. - 4. storočí v rámci hraničného obranného systému Rímskej ríše - Limes romanus - strážnu stanicu Rimania (sídlila tu posádka légie z neďalekého Carnunta, ležiaceho na dnešnom území Dolného Rakúska), pravdepodobne najstaršia kresťanská svätyňa u nás zo 4. storočia po Kr., neskôr ho osídlili Slovania, pri svojich stavbách využívajúci rímske stavebné materiály. Rozsiahle hradisko, chránené od Dunaja vysokým bralom a od severovýchodu priekopami a zemnými valmi, bolo v období Veľkej Moravy jednou z najdôležitejších pevností proti expanzii Franskej ríše, významným hospodárskym a vojenským centrom, strážiacim križovatku obchodných ciest a brod cez rieku Moravu. Hrad bol majetkom Garayovcov, grófov zo Svätého Jura a Pezinka, Báthoryovcov a nakoniec Pállfyovcov (1635 - 1918). Po zániku tureckého nebezpečenstva stratil svoj obranný význam a začal sa postupne rozpadávať až ho napoleonské vojská v roku 1809 vyhodili do povetria. V prvej polovici 19. storočia sa stal symbolom národnej samobytnosti Slovákov a od roku 1836 miestom výletov štúrovskej mládeže. Obyvatelia obce sa zaoberali najmä vinohradníctvom, povozníctvom, bola tu manufaktúra na výrobu červenej priadze (1786), po roku 1918 väčšina pracovala v lodných spoločnostiach, časť v kameňolomoch Lanfranconiho. Obec sa stala výletným miestom obyvateľov Bratislavy, známa bola dorábaním ríbezlňového vína. V rokoch 1938 -1945 bola pripojená k Nemecku. V tom čase na západnom svahu hradného vrchu vybudovali funkcionalistickú reštauráciu a amfiteáter, jediné zachované dielo Tretej ríše na Slovensku, v súčasnosti dlhodobo chátrajúce. V roku 1946 obec pričlenili k Bratislave. Zrúcanina hradu Devín, jedna z najnavštevovanejších pamiatok v Bratislave, je od roku 1961 národnou kultúrnou pamiatkou. Verejnosti je prístupná sezónne (okrem obdobia november - marec).

Bratislava-Devínska Nová Ves. Mestská časť Bratislavy v jej severozápadnej časti medzi úpäťm

Devínskych Karpát, riekou Moravou a dolným tokom riečky Mláky. Na dvoch návršiach nad moravskou nivou v lokalite Slovinec stáli v 9. storočí dve mohutné veľkomoravské pevnosti. Prvá písomná zmienka o Devínskej Novej Vsi pochádza približne z roku 1451. Patrila devínskemu panstvu. Usadili sa tu aj Chorváti a v 16. storočí sa obec spomína ako Chorvátska Nová Ves. Okrem grófov zo Svätého Jura a Pezinka tunajšie majetky vlastnili aj rehole bratislavských uršulínok a jezuitov a mariánskych paulínov. Pracovala tu vápenka, lom na piesok. Na začiatku 19. storočia po moste cez Moravu prešli po obsadení Rakúska napoleonské vojská a pri postupe na Bratislavu Devínsku Novú Ves spustošili. Od roku 1848 obcou viedla prvá železničná trať Uhorska, spájajúca Gänserndorf (a Viedeň) a Bratislavu. V roku 1870 začal pracovať kameňolom a tehelňa. V roku 1974 sa severne od obce začal budovať automobilový závod (BAZ, dnes Volkswagen), čím sa začal mohutný sídelný rozvoj. Z centra mestskej časti vedie od roku 2012 ponad meander Mláky v jej ústí a riekou Moravu Cyklomost slobody k zámku Hof v Schloßhofe - osade mestečka Engelhartstetten - v Dolnom Rakúsku.

Národná prírodná rezervácia Devínska Kobyla. Chránené územie vyhlásené v roku 1964 na ochranu prírodného komplexu západných svahov Devínskej Kobyly (514 m n. m.) v najjužnejšom výbežku Malých Karpát medzi Devínom a Devínskou Novou Vsou s mimoriadnymi botanickými, zoológickými, geologickými a paleontologickými hodnotami. Charakteristická je veľkou biodiverzitou, vyplývajúcou z polohy na kontakte dvoch fyto geografických oblastí - oblastí panónskej a západokarpatskej flóry, s výskytom xerothermných spoločenstiev a bohatým zastúpením chránených a ohrozených druhov. Byliny ako palina rakúska, konringia rakúska, ihlica nízka, záraza šupinatá, smldník piesočný a na vápencových skalách aj rešetliak skalný pravý boli zaznamenané v rámci Slovenska len z územia Devínskej Kobyly. Na pokraji vyhynutia je gypsomilka metlinatá, ktorej výskyt je spolu s kostravou tvrdou, devätorkou rozprestretou a lanom tenkolistým viazaný na piesočnatú pôdu v oblasti Sandbergu. Pozoruhodný je výskyt 26 druhov orchideí vrátane európsky významného jazýčkovca jadranského. Nápadným druhom európskeho významu je poniklec veľkokvetý. Územie je aj mimoriadne zoológicky rozmanité. Typickými sú druhy prispôsobené na extrémne a dlhodobé obdobia sucha, ako napr. zriedkavé a chránené: pamodlivka dlhokrká, roháč veľký, vidlochvost feniklový či exotický pavúk stepník červený. Pieskovcové steny Sandbergu obýva pestrofarebný včelárík zlatý. Pôvodné dubovo-hrabové lesy a na strmých svahoch teplomilné dubové lesy na západných svahoch Devínskej Kobyly boli po odlesnení niekoľko storočí vypalované a kosené a pasením oviec, kôz a hovädzieho dobytku sa udržiavali na nich pasienky a skalné stepi. V polovici minulého storočia pastva pozvoľne zanikla a pastviny a xerothermné lúky začali zarastať krovínami a nepôvodnými drevinami, najmä agátom bielym a borovicou čiernou. To však viedlo a vedie k zmenšovaniu až strácaniu sa biotopov xerothermných spoločenstiev. V súčasnosti sa hľadajú a testujú formy manažmentu územia - napríklad aj obnovou pastvy kôz -, ktoré by zabezpečili ich uchovanie. Rezervácia je súčasťou plošne rozsiahlejšieho rovnomenného územia európskeho významu (súčasť sústavy Natura 2000).

Sandberg (tiež Pieskový vrch, Pieskovec). Svetoznáma paleontologická lokalita južne od Devínskej Novej Vsi v severnej časti národnej prírodnej rezervácie Devínska Kobyla s významnými nálezmi treťohorných skamenelín vyše 350 druhov. Našli sa o. i. zuby žralokov, stavce veľrýb či kosti opíc. Okrajové steny tohto severozápadného výbežku Devínskej Kobyly s plochým mierne zvlneným povrchom a nevelkým skalným mestečkom (veže, ihly, hroty, rebrá, previsy) predstavujú bývalé ťažobné steny dvoch lomov - horného a dolného. Ťažil sa v nich neogénny vápnitý pieskovec a riasový vápenec. Steny dynamicky pretvárajú aktuálne vonkajšie geomorfologické činitele, najmä dažďová voda ale i vietor a gravitácia. Formujú sa erózne ryhy až výmole, pod stenami kužeľa či zlomiská, selektívne vyvetrávajú rímsy relatívne odolnejších vápencov, severný svah je postihnutý blokovým zosuvom.

Prírodovedný náučný areál na Devínskej Kobyle. V rámci medzinárodného projektu boli v roku 2015 v oblasti (i priamo na trase) pôvodného náučného chodníka Devínskou Kobylou inštalované

atraktívne informačné tabule s prírodovedným i historickým obsahom. Náučný areál oživujú aj interaktívne drevené prvky (napr. veľké modely hmyzu), paleochodník a informačné tabuľky k zaujímavým druhom priamo v ich biotopoch. Jeho súčasťou sú aj ďalšie moderné prvky environmentálnej výchovy: lesný chodník, stepný chodník, paleontologické ihrisko, hmyzí kút a salaš. Je voľne prístupný.

Vyhliadková veža Devínska Kobyla. Veža vybudovaná v roku 2020 na zalesnenom plochom, kremencami a pieskovecami budovanom, vrchole **Devínskej Kobyly (514 m n. m.)**, ktorá je najvyšším vrchom najjužnejšieho geomorfologického podcelku Malých Karpát - Devínskych Karpát. Autormi projektu bielej kovovej, krehko pôsobiacej, 20 m vysokej stavby sú Tomáš Šebo, Igor Lichý, Aleš Hradecký, Emanuel Zatlukaj, Imrich Vaško a Branislav Groch. Veža stojí v južnej, najvyššie ležiacej časti opusteného areálu raketovej základne protivzdušnej obrany Bratislavy z čias studenej vojny, ktorej chátrajúce objekty sa nachádzajú roztrúsené v okolitom lese. Rozhľadňa ponúka pohľady nielen do rôznorodých prírodných krajín na styku hlavných európskych geomorfologických sústav (Karpaty, Alpy, Panónska panva), ale stojac necelých 24 km od slovensko-rakúsko-maďarskej a 48 km slovensko-rakúsko-českej trojhranice aj do komplikovanej a bohatej histórie na kontakte rôznych kultúr. Zrejme niet iného miesta na Zemi (okrem vrcholov Königswarte a Braunsberg v blízkych Hundsheimských vrchoch v Rakúsku, Dunajom odrezaných od ukončenia našich Malých Karpát), odkiaľ možno súčasne pozorovať dve hlavné mestá. Tri vzájomne sa po stáročia prelínajúce kultúrno-politické jednotky symbolizujú v konštrukcii veže tri najvyššie a najväčšie vyhliadkové plošiny, orientované na tri rôzne strany. Veža je celoročne verejnosti voľne pešo a cyklisticky prístupná po turistických chodníkoch alebo bývalej vojenskej asfaltovej komunikácii.

Sandbersko-pajštúnsky geopark (SAPAG). Geopark, vybudovaný v roku 2015, prezentujúci na 10 zastávkach geologické, paleontologické a speleologické lokality ako aj lokality známe ťažbou nerastných surovín a iné geologické objekty významné z historického a technického hľadiska v širšom okolí Bratislavy v oblasti Malých Karpát, a to na území Devínskej Kobyly a Devína, v Marianke, Borinke a oblasti Prepadlé. V oblasti Devínskej Kobyly ide o zastávky: Sandberg, abrázna jaskyňa a bralo Slovinec, Waitov lom a historické lomy na Devínskej Kobyle, Devínsky hradný vrch a kvartérna geológia riek Morava a Dunaj.

Geologické múzeum v Starom kameňolome Devín. Neveľké múzeum pod holým nebom na severnom okraji Devína na úpätí Devínskej Kobyly v bývalom lome na dolomit a dolomitický vápenec. Vzniklo v roku 2001. V múzeu sú vystavené mohutné bloky hlavných hornín Devínskej Kobyly s informačnými tabuľkami. Viacero rokov múzeum chátralo, od roku 2015 prebieha jeho obnova a transformácia na viacúčelový priestor pre obyvateľov a návštevníkov Devína. Aktuálne nie je prístupné.

Dendropark pod Devínskou Kobylou. Náučná lokalita - voľne prístupný park s plochou 150 árov - s vysadenými pôvodnými druhmi stromov a krov Devínskej Kobyly s informačnými tabuľkami a lavičkami na južnom okraji sídliska Podhorské v Devínskej Novej Vsi pod severnými svahmi Devínskej Kobyly. Vznikol v roku 2003, viackrát bol revitalizovaný.

Cesta hrdinov Slovenského národného povstania (Devín - Dukla). Najdlhšia turistická diaľková trasa na Slovensku s východiskom pod hradom Devín > viac v Náučný chodník Kavečany - Hrešná

Chránená krajinná oblasť Malé Karpaty. Chránené územie vyhlásené v roku 1976 v troch izolovaných areáloch na väčšine územia jadrového pohoria Malé Karpaty medzi Devínom a Novým Mestom nad Váhom na juhozápadnom Slovensku. Horské územie - väčšinou náhle sa dvíhajúce z oboch susediacich nížin - s nadmorskými výškami kulminujúcimi vrchom Záruby (768 m) nad Smolenicami budujú najmä žuly, vápence, kremence, fylity a amfibolity. Nachádza sa tu osem krasových oblastí s približne 300 jaskyňami, z ktorých je jediná sprístupnená so sprievodcom (Driny) a

dve nevelké (Deravá skala a Veľká pec) sú verejnosti voľne prístupné. Podstatnú časť pokrývajú listnaté lesy s bukom, dubom či hrabom, na skeletnatých podložiach tiež jaseňom, javorom horským a lipou. Miestami sa vyskytuje nepôvodný gaštan jedlý, borovica čierna, teplo- a suchomilné trávinnobylinné porasty, skalné a sutinové spoločenstvá, vzácne i rašeliniská a slatiny. Najvyššie časti najmä na obalových a príkrovových štruktúrach ako aj krasové areály sú turisticky veľmi atraktívne a frekventované. V rámci oblasti leží takmer dvadsať rôznych veľkých území európskeho významu (najrozsiahlejšie sú: Devínske Karpaty, Homolské Karpaty, Kuchynská hornatina a Biele hory) a dva veľké areály z nej zaberá chránené vtáčie územie Malé Karpaty (obe kategórie sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Názvy informačných panelov

1. Národná prírodná rezervácia Devínska Kobyla
2. Rastlinstvo Devínskej Kobyly
3. Historické premeny Devínskej Kobyly
4. Živočíšstvo Devínskej Kobyly
5. Geologická stavba Devínskej Kobyly a Sandberg

Informačné panely v teréne nie sú označené ako náučný chodník a nie sú číslované.

